

Ζοζέφ Κεσέλ

Ο ΑΥΤΟΧΕΙΡΑΣ

– ΕΙΜΑΣΤΕ ΛΟΙΠΟΝ ΣΥΜΦΩΝΟΙ, ΠΕΡΡΕΝ; Αιτείσθε την αποστολή αναγνώρισης γι' απόψε;

– Μάλιστα, κύριε ύπολοχαγέ.

– Πολύ επικίνδυνη αποστολή, τὸ γνωρίζετε;

– Μὰ ναί, κύριε ύπολοχαγέ.

Ἄφοῦ ἀπέμεινε μονάχος του ὁ ἀξιωματικὸς στὸ βαρὺ τσιμεντένιο καταφύγιο ποὺ ἔμοιζε νὰ τὸν πλακώνει, ὄνειροπόλησε γιὰ λίγο. Ἦταν νέος ἀκόμη, ὁ Περρέν, παρ' ὅλα τὰ γκριζὰ τσουλούφια ποὺ πολιορκοῦσαν τὸ μέτωπό του, παρ' ὅλο τὸ κουρασμένο του βλέμμα, κι ἐντούτοις πόση πικρία εἶχε ἢ φωνή του, πόση ἀδιαφορία γιὰ τὴ ζωή! Στὴ διμοιρία του τὸν εἶχαν συμπαθήσει μολονότι ἦταν σχετικὰ καινούργιος καὶ κρατιόταν πάντοτε παράμερα. Ὅμως παραχωροῦσε τὴ δόση τοῦ κρασιοῦ του, πρόσφερε ἀνοιχτόχερα τσιγάρα, ἦταν πρῶτος «γιὰ τὰ σκληρὰ πλήγματα», κι οἱ σύντροφοί του εἶχαν παραβλέψει τὴ μόνωσή του ποὺ συνήθως δυσαρεστεῖ τις ἀπλοϊκὲς ψυχὲς ποὺ εὐκόλα τὴν ἐκλαμβάνουν γιὰ ἀλαζονεία. Ἐξάλλου τὸν εἶχαν γιὰ φθισικὸ καὶ λόγω τῆς θλίψης του τὸν εἶχαν ὀνομάσει *Αὐτόχειρα*.

Ὁ ἐμπιστευτικὸς φάκελος γι' αὐτὸν ἔλεγε: «Ἐθελοντικὴ στράτευση, ἐξαιρετικὴ παιδεία, θαυμάσιος στρατιώτης, σκότωσε τὴν ἄπιστη γυναίκα του κι ἀθώωθηκε».

Ὁ ἀξιωματικὸς τὰ σκεφτόταν ὅλ' αὐτὰ καὶ πῶς εἶχε στείλει νὰ τὸν καλέσουν, ἔχοντας μάθει ὅτι ὁ Περρέν εἶχε ἀρνηθεῖ τὴ σειρά του γιὰ νὰ φύγει σὲ ἄδεια.

– Εἶναι ἀλήθεια πῶς δὲ θὰ φύγετε; τὸν ρώτησε.

– Προτιμῶ νὰ παραχωρίσω τὴ θέση μου στοὺς συντρόφους μου, κύριε ύπολοχαγέ.

– Μὰ γιατί λοιπόν, ἀγόρι μου; Πεῖτε μου, δὲν ἔχετε κανέναν γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖτε;

– Ἴσως...

– Ἄν εἶναι μονάχα αὐτό, θὰ σᾶς δώσω τὴ διεύθυνση τῶν γονιῶν μου. Θὰ χαροῦν νὰ σᾶς δεχτοῦν.

Ὁ Περρέν δίστασε γιὰ λίγο κι ἔπειτα ἀποκρίθηκε:

– Μὲ συγκίνησε πολὺ ἢ προσφορά σας, κύριε ύπολοχαγέ, ἀλλὰ δὲ θὰ τὴν ἀποδεκτῶ.

Ὁ ἀξιωματικὸς δὲν ἐπέμεινε. Ἀπὸ τότε ὥστόσο, ὅποτε συναντοῦσε τὸν Περρέν, τὸν ἔπιανε ἀπροσδιόριστη δυσφορία ὅπως ἐμπρὸς σ' ἓναν κατάδικο. Κι αὐτὴν ἀκόμα τὴ φορὰ δὲν τόλμησε νὰ τοῦ ἀρνηθεῖ τὴν επικίνδυνη ἀποστολή ποὺ ἐκεῖνος ἐπιζητοῦσε χωρὶς καμιὰ διαταγὴ ἐνῶ μουρμούριζε:

– Κρίμα, θὰ μείνει ἐκεῖ κάποια μέρα.

Μιὰ σφαίρα σὰν γρήγορο σφύριγμα πάνω ἀπὸ τὸν Περρέν ποὺ σερνόταν στὸ χῶμα. Μία ἄλλη σφαίρα ἀνάδευσε τὴ λάσπη στὰ πλευρά του. Σταμάτησε γιὰ νὰ κάνει τὸ εἶδος ἐκεῖνο τῆς μηχανικῆς κι ἐσωτερικῆς ἐπισκόπησης ποὺ συνήθιζε. Ὅχι, δὲν φοβήθηκε ὄχι, δὲν εἶχε συλλάβει ἐντὸς του τὸ σκοτεινὸ κι αἰώνιο ἀνασκίρτημα ποὺ τὸ ἔνστικτο τοῦ θανάτου προξενεῖ στοὺς ἀνθρώπους. Καὶ δὲν ἦταν δυστυχῶς οὔτε ἀνδρεία! Ἡ ἀνδρεία,

ήρημη ύπερηφάνεια ή χαρούμενη δύναμη για ζωή – δέν ήταν παρὰ τὸ κενὸ ὅπου εἶχε βυθιστεῖ μετὰ τὴν τρομερὴ περιπέτεια, τὸ κενὸ ἀπὸ κάθε ἐπιθυμία ὅπως κι ἀπὸ κάθε ἀγωνία. Ξανάρχισε νὰ κινεῖται κάτω ἀπὸ τὸν ἀσέλγηνο κι ἑναστρο οὐρανό.

– Νὰ μὴν κάνω θόρυβο, σκεφτόταν. Προσοχή σ' αὐτὴ τὴ ρίζα... Τὸ δῖχως ἄλλο θαρρῶ πὼς τὸ μόνο ποῦ μοῦ ἀπομένει εἶναι νὰ πεθάνω. Μ' ἔχουν κουράσει τὰ πάντα... Τί σαλεύει ἐκεῖ, στ' ἀριστερά μου; Μπά, τίποτα, ἕνας ἀρουραῖος... Πίστεψα πὼς ὁ πόλεμος θὰ μοῦ ἴδινε καινούργια ψυχὴ, ἀλλ' ἐξαπατήθηκα. Ἄς πέσουμε χάμω, μιὰ ρουκέτα... Τελικὰ θὰ τὰ καταφέρω νὰ μοῦ φυτευτεῖ καμιὰ σφαῖρα στὸ κεφάλι, κι ὅλα θὰ τελειώσουν... Τί βρομερὸ ἔδαφος!...

Μὲ δυσκολία ξεκολλοῦσε ἀπὸ τὴν κολλῶδη λάσπη τοῦ Σόμ¹. Ἐφτασε τελικὰ στὰ γερμανικὰ ὀρύγματα ποῦ τὰ κατεστραμμένα ἀπὸ τὸ σφυροκόπημα τοῦ πυροβολικοῦ τὴν ἡμέρα προπετάσματα τοῦ ἐπέτρεψαν νὰ γλιστρήσει εὐκόλα στὸ βάθος. Ἐπρεπε νὰ ἐξερευνηθεῖ τὶς δύο πρῶτες γραμμὲς γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσει τὴν ἐκκένωσή τους. Τὸ ἔκανε προσεκτικὰ, χωρὶς βιασύνη οὔτε τόλμη. Ἄμα ἐξετέλεσε τὴν ἀποστολὴ του, ἐπέστρεφε μὲ τὴν ἴδια ἀδιαφορία καὶ τὴν ἴδια ἀτονία βαθιὰ μέσα στὴν καρδιά του. Μουρμούριζε:

– Θὰ εἶναι γιὰ καμιὰν ἄλλη φορά.

Καθὼς ἔστριβε στὴν ἀγκωνὴ μιᾶς σύραγγας, ἕνα κλεπτοφάναρο ἀναβόσβησε μὲς στὸ σκοτάδι κι Περρὲν κατάλαβε πὼς ήταν μιὰ γερμανικὴ περίπολος ποῦ ἐρχόταν πρὸς τὸ μέρος του. Στάθηκε ἐπὶ τόπου κι ἔκανε ἐν ψυχρῶ τὴν τρομερὴ καὶ οἰκεία του κίνηση: δύο χειροβομβίδες ἔσκασαν στὴ μέση τῆς ὁμάδας, καὶ οὐρλιαχτὰ ὑψώθηκαν μὲς στὴ σιωπῆ. Ἀπὸ τὴν περίπολο δὲν παρέμενε παρὰ ἕνας ἄντρας ποῦ ρίχτηκε καταπάνω στὸν Περρὲν πρὶν αὐτὸς προλάβει νὰ ὀπλίσει ἕνα καινούργιο βλήμα. Καθότι πιὸ ἀδύναμος διπλώθηκε, γρήγορα ὥστόσο μιὰ γυμνὴ λάμα ποῦ ἔφερε στὸν καρπὸ του ξεκοίλιασε τὸν Γερμανό, ποῦ γλίστρησε ἀπὸ τὸν πόνο στὰ πλάγια, συστραμμένος.

Ὁ Περρὲν συνέχισε τὴν πορεία του τρέχοντας. Οὔτε λεπτὸ δὲν εἶχε χάσει τὴν ψυχραιμία του καὶ δὲν εἶχε νιώσει τὸ φόβο νὰ τὸν ἀγγίξει· τὸν ἔνοιαζε ἀπλῶς καὶ μόνο νὰ φέρει πίσω τὶς πληροφορίες ποῦ ἀνέμεναν ἀπ' αὐτόν. Ξαφνικὰ σκόνταψε· τὸ πόδι του, καθὼς εἶχε προταθεῖ ἀπ' τὴν ὀρμὴ τοῦ κορμιοῦ του, εἰσχώρησε βαθύτερα σ' ἕνα μαλακότερο ἔδαφος. Γιὰ νὰ τὸ τραβήξει, στηρίχτηκε μὲ δύναμη στὸ ἄλλο του πόδι, ποῦ τὸ ἔνιωσε, κι αὐτό, ἐγκλωβισμένο. Τότε ξάπλωσε πάνω στὸ βουρκο καὶ προσπάθησε ν' ἀπεγκλωβιστεῖ ἔρποντας, ἀλλὰ τὸ κολλῶδες χῶμα ἀντιστεκόταν καὶ μάλιστα ἀντιλήφθηκε πὼς βυθιζόταν ὄλο καὶ πιὸ πολὺ. Θυμὸς τὸν ἔπιασε γι' αὐτὸ τὸ βλακῶδες ἀτύχημα, πάλεψε βίαια, ὅμως ὅσο περισσότερο προσπαθοῦσε τόσο περισσότερο τὸν παγίδευε ἡ λάσπη λαίμαργα.

Γρήγορα τὴν ἔνιωσε πολὺ κοντὰ στὰ γόνατά του καὶ μιὰ σκέψη, ποῦ μετατράπηκε σὲ βεβαιότητα, πέρασε ἀπ' τὸ μυαλό του. Εἶχε πιαστεῖ σ' ἕναν κινούμενο τυρφῶνα τοῦ Σόμ, γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ σύντροφοί του μιλοῦσαν μὲ δεισιδαίμονης χροιάς τρόμο.

Εἶχε προσέξει πὼς ξαπλωμένος βυθιζόταν πιὸ ἀργὰ· προσπάθησε νὰ ξαπλώσει μπρούμυτα πάνω στὴ λάσπη, ὅμως τὰ πόδια του εἶχαν ἀκίνητοποιηθεῖ σὰν μέσα σὲ γύψο καὶ τὸ μόνο ποῦ κατόρθωσε ήταν νὰ καθίσει μὲ τὰ χέρια διάπλατα ἀνοιγμένα γιὰ νὰ προσφέρει μεγαλύτερη ἔκταση καὶ νὰ ἐλαττώνει τὴν πίεση τοῦ βαριοῦ, πολὺ βαριοῦ σώματός του.

Αἴσθημα ἀπελπισίας τὸν κατέλαβε. Βρισκόταν ἐκεῖ, χαμένος ἀνάμεσα στὶς δύο ἐχθρικές γραμμὲς, καὶ κανένας δὲν μποροῦσε νὰ ἴρθαι νὰ τὸν ἀναζητήσει. Γιατί νὰ μὴν εἶχε πεθάνει πρὸ ὀλίγου, στὴ διάρκειά τῆς πάλης; Ἀηδισμένος ὑπέφερε τὸν ὑγρὸ καὶ

1. Ὁ Σόμ (Somme) εἶναι ποταμὸς τῆς Γαλλίας (Πικαρδία), ὁ ὁποῖος ἐκβάλλει στὴ Μάγχη ὕστερα ἀπὸ ροῦν 245 χλμ. Κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιο πόλεμο ὑπῆρξε θέατρο νικηφόρας γαλλοβρετανικῆς ἐπίθεσης κατὰ τῶν Γερμανῶν (Ἰούλι-Νοέμβρ. 1916), ποῦ ἀνακούφισε τὸ Βερντέν (Verdun).

γλοιώδη έναγκαλισμό που έφτανε μέχρι τον μπουστο του. Ύστερα του 'ρθε μιὰ φαντασιοκοπία: ὁ οὐρανὸς χλώμιασε, ὁ ἥλιος θὰ ἀνέτειλε σὲ λίγο καὶ τότε οἱ σύντροφοί του θὰ τὸν ἔβλεπαν καὶ θὰ ἔρχονταν πρὸς αὐτόν.

Ὅμως τὰ χέρια του ἦταν ἤδη συγκολλημένα στὴ λάσπη· ὁ βοῦρκος τὸν παρέσερνε τόσο γρήγορα πὸς θὰ εἶχε πρὶν ἀπ' τὸ πρῶτο φέγγος χαθεῖ.

Καὶ ξαφνικά, ἐκεῖ πὸς φανταζόταν πὼς μὲ τὸ φῶς τῆς μέρας δὲν θὰ ὑπῆρχε τίποτα πιά στὴ θέση ὅπου ἀγωνιζόταν γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του, ὅπου ὑπέφερε, ὅπου σκεφτόταν ὅτι θὰ εἶχε ἐντοιχιστεῖ, κτιστεῖ μέσα στὴν ἐπίπεδη καὶ ὠχρὴ λάσπη, τρόμος σουβλερός, τρελὸς τὸν κατέβαλε. Φώναξε γιὰ βοήθεια μὲς στὴν κακιά νύχτα, φώναξε πρὸς ὅλους ὅσοι μποροῦσαν νὰ τὸν ἀκούσουν, σύντροφοι ἢ ἐχθροί, πρὸς ὅλα τ' ἀνθρώπινα ὄντα, γιὰ νὰ τοὺς πεῖ πὼς δὲν ἤθελε νὰ πεθάνει.

Ἡ ἀπάντησή ἦρθε. Σμῆνος ἀπὸ σφαῖρες βούιζε γύρω του κάνοντας τὸ βοῦρκο νὰ τινάχτει μὲ πινητὴ ἠχητικότητα· τὸν καθησύχασαν κάπως σὰν φίλες. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς τοῦ ἔσπασε τὸ βραχίονα καὶ ἄκουσε ἕναν δυνατότερο συριγμό, ὅμοιο μὲ τὸ πέρασμα μακρινοῦ τρένου. «Ἐνα ἑκατοπενητάρι» σκέφτηκε ἐξ ἀντανάκλασης. Ἐπειτα ἕνα τράνταγμα, ἕνας τρομερὸς κλονισμὸς τὸν ἐκτίναξε λιποθυμισμένο, σὰν κουρέλι, μερικὰ μέτρα παραπέρα. Ἡ γερμανικὴ ὀβίδα τὸν εἶχε ἀπεγκλωβίσει.

Ἀμέσως μόλις πέρασε ἡ ζαλάδα του, χύμηξε ἀγριωπὸς πρὸς τὶς γαλλικὲς γραμμές, σκυφτὸς γιὰ ν' ἀποφύγει τὰ σράπνελ², πανικοβλημένος ἀπὸ τὰ νιαουρίσματά τους.

Μόλις καὶ μετὰ βίας δρασκελίσε τὸ μετερίζι καὶ σωριάστηκε... Σὰν ξανάνοιξε τὰ μάτια του, ἡ αὐγὴ ἦταν στὸν οὐρανό, μιὰ μίζερη αὐγὴ ξεθωριασμένη, ταπεινὴ πάνω ἀπ' αὐτὰ τ' ἀνακατωμένα χρώματα, πάνω ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀπαίσιο βοῦρκο, ὅμως τοῦ Περρὲν τοῦ φάνηκε τόσο γλυκιὰ καὶ πρόσχαρη πὸς ἄρχισε νὰ κλαίει. Εἶχε γνωρίσει ἡδονικὲς καὶ ὑπέροχες αὐγές, αὐγὲς δύναμης, αὐγὲς χαρῶν, ὅμως καμία δὲν ἄξιζε αὐτὴ τὴν αὐγὴ τρόμου, κατὰ τὴν ὁποία γεννήθηκε γιὰ δεύτερη φορά.

2. Τὸ βλήμα σράπνελ (shrapnell) εἶναι ὀβίδα μὲ γόμωση σφαιριδίων.

* Τίτλος πρωτοτύπου: «Le suicidé», *Contes. Quatre contes*, Gallimard/folio, 2001, σσ. 92-97.